

Милена Василева
трети курс класическа филология
учебна 2007/8 година

КОРНЕЛИЙ ТАЦИТ
АНАЛИ, КНИГА ПЪРВА

[1.] В началото царе¹ управлявали град Рим; Луций Брут установил свободата и консулството. Към диктаторска власт² се прибягвало за кратко; и нито властта на децемвирите³ продължавала повече от две години, нито консулските права на военните трибуни⁴ траели дълго. Не било продължително господството нито на Цина, нито на Сула; властта и на Помпей, и на Крас бързо премина в ръцете на Цезар, войската на Лепид и Антоний – в тези на Октавиан, който под името принцепс приел във властта си цялата държава, изтощена от граждански размирици. Но щастливи и лоши моменти за древния римски народ са разказани у известни писатели; не липсваха достойни таланти да разкажат и за времената на Август, докато не бяха отблъснати от растящото раболепничество. Делата на Тиберий и на Гай и тези на Клавдий и на Нерон, докато самите те бяха живи, бяха представени фалшиво поради страх, след като вече бяха умрели – поради скорошната омраза. Затова имам намерение да разкажа малко за Август и при това за смъртта му, после за принципата на Тиберий и за останалите без гняв и пристрастие, причините за които са ми чужди.

[2.] След като Брут и Касий били убити⁵, вече нямало никаква редовна войска, Помпей разбит в Сицилия⁶ и Лепид⁷ премахнат и след като

¹ Съгласно установената в древността традиция, Рим бил основан в 753г. пр. н.е. Седем царе управлявали до установяването на републиката – Ромул, основател на Рим, Нума Помпилий, Тул Хостилий, Анк Марций, Тарквиний Стари, Сервий Тулий и Тарквиний Горди.

² В случаи на извънредни обстоятелства се назначавал диктатор за срок от 6 месеца.

³ През 451г. под натиска на народа в Рим била избрана комисия от десет души със задача да формулират във вид на закони нормите на обичайното право; членовете на тази комисия получили названието „децемвири“ (decem viri legibus scribundis десет мъже за съставяне на закони). Те били упълномощени с извънредна власт – по време на дейността им не се избирали нито консули, нито военни трибуни. Плод на работата им са законите на дванадесетте таблици *Leges duodecim tabularum*.

⁴ В периода 444-367 г. в Рим вместо консули се избирали военни трибуни с консулски правомощия – отначало трима, после осем.

⁵ 42 г.

⁶ Секст Помпей, син на Гней Помпей Велики бил разбит 36г. в битката при Миле и Навлох.

Антоний бил убит⁸, на Юлиевата партия⁹ не и оставаше друг водач освен Октавиан; след като се отказа от името триумвир, представяйки се с името консул и доволен от трибунската власт¹⁰, за да пази интересите на народа, като привлякъл войската с дарове, народа с раздавания, всички със сладостите на мира, постепенно той се издигал, привличал към себе си задълженията на сената, на магистратите, на законите, понеже никой не му се противопоставял, след като най-яроствните му противници били загинали в бой или при проскрипции¹¹, а останалите благородници колкото някой е по-готов да робува, толкова се издигал с богатства и почести и, забогатели от обратите в държавата, предпочитали сигурното настояще пред опасното минало. Провинциите не оспориха това положение на нещата, защото властта на сената и на народа им се струвала подозрителна заради съперничеството на силните и алчността на магистратите; помощ от страна на законите нямало, те били престъпвани насилствено, с домогвания, най-накрая с подкупи.

[3.] Сетне Август издигна, като подкрепа за властта си, Клавдий Марцел – син на сестра му – почти юноша с понтификат¹² и курулно едилство¹³, издигна и Марк Агрипа, от не знатен произход, добър във военните дела и другар в победите, с две поредни консулства¹⁴, скоро го взе за зет, след като Марцел умря; издигнал Тиберий Нерон и Клавдий Друз¹⁵, доведените си синове, с императорски титули, макар и тогава семейството му да беше непокътнато. Понеже Август беше довел синовете на Агрипа Гай и Луций в семейството на Цезарите и желяел твърде пламенно, макар привидно да

⁷ Извикан с войските си за битката със Секст Помпей. След разгрома на Помпей в 36 г. пр. н.е. Лепид направил опит да превземе Сицилия, но бил неутрализиран от Октавиан.
⁸ 30 г.

⁹ Юлиева партия Тацит нарича привържениците на Гай Юлий Цезар, които след неговото убийство започнали продължителна борба с републиканците.

¹⁰ Октавиан получил пожизнена трибунска власт през 36г.след победата си над Секст Помпей.

¹¹ Проскрипции се наричат списъците на лица, обявени по политически причини извън закона. Под проскрипции може да се разбира и самото унищожаване на такива хора. Пръв Сула прибягва до тях. В резултат на проскрипциите през 43 г. според свидетелствата на древните автори, били убити 300 сенатори и 2000 конници, без да се имат предвид масовите убийства, които съпровождали проскрипциите.

¹² Колегия на жреците (в началото имала 4 членове, после – 8, накрая 15) се занимавала с въпросите на религиозния култ.

¹³ Едилите се занимавали с устройването на зрелища, благоустройството на града, наблюдавали и се грижели за състоянието на обществените сгради и съблюдавали за реда в града. В 493 г. в Рим имало два народни едили (aediles plebis), в 367 г. се назначават и още двама курулни едили (aediles curules).

¹⁴ Агрипа бил консул през 28 – 27 г.

¹⁵ Т.е. бъдещия император Тиберий и по-младия му брат пълководеца Друз Стари.

отричал, те да бъдат провъзгласени за първенци на младежта¹⁶ още преди да са свалили младежките тоги и да бъдат определени за консули¹⁷. След като Агрипа умрял, бърза смърт по волята на съдбата или коварството на матреята им Ливия ги застигнала – Луций Цезар, който отивал при испанската си войска и Гай, който се връщал от Армения и бил изтощен от рани и, след като Друз беше умрял по-рано, Тиберий останал единствен от доведените синове; всички неща се обърнаха към него: Август го приема за син, колега във властта, съдружник в трибунската власт и се показвал пред цялата войска не чрез тъмните майчини машинации, както по-рано, а чрез явно насърчаване. Понеже Ливия беше до такава степен омотала Август на стари години, че той прогонил единствения си внук Агрипа Постум на остров Планазия, наистина грубоват по отношение на образованието и глупаво див със здравината на тялото си, все пак не уличен в никакво престъпление. Но пък, къдна се в Херкулес, Август поставил Германик, син на Друз, начело на осем легиона край река Рейн и заповядал Тиберий да го осинови, макар че Тиберий имал свой син¹⁸, но за да застане властта на повече опори. По това време нямаше никаква война освен срещу германите – по-скоро да се измие позора от изгубената заедно с Квинтилий Вар войска, отколкото от желание за разширяване на империята или за достойна плячка. В държавата нещата бяха спокойни, имената на магистратските длъжности бяха същите; по-младите бяха родени след победата при Акций и дори повечето възрастни бяха родени между гражданските войни¹⁹: колко ли бяха останали тези, които бяха видели републиката?

[4.] И така, след като били променени основите на държавата, не останало нищо от предишните почтени нрави като се премахнало равноправието, всички съблюдавали заповедите на принцепса, нямало страх за настоящето, докато Август бил в разцвета на силите си и се грижел за властта си, за фамилията си и за гражданския мир. След като вече старостта му напреднала, той бил измъчван от тежки недъзи, крайт приближавал и имало надежда за промяна, малцина разисквали благата на свободата, мнозина се боели от войната, други я желаели. Голяма част от хората обсъждали бъдещите владетели много чрез различни слухове: Агрипа, ожесточен и гневен поради опозоряването си не е готов за такава тежест – нито по възраст, нито по опит в делата; Тиберий Нерон е в зряла възраст, с доказани военни качества, но със старата и присъща на

¹⁶ Първенци на младежта (*princeps iuventutis*) в императорската епоха първенци на младежта били ставали синовете на императора, наследници на властта.

¹⁷ В списъка с деяния на Август, намерен в Анкира (дн. Анкара), се съобщава, че: „Сенатът и римският народ ги (Гай и Луций) избрал за консули, когато навършвали петнадесет години.” (Анкирски паметник, II, 46)

¹⁸ Т.е. Младия Друз.

¹⁹ Битката при Акций е през 31 г.; гражданските войни – след убийството на Цезар на 15 март 44 г.

Клавдиевия род надменност и много признаци на жестокост, които, макар и потискани, избухвали. Той бил въведен във владетелския дом от най-ранно детство; издигнат от юноша с консулства, триумфи²⁰; дори и през тези години, които прекарал на о. Родос като изгнаник²¹, уж под предлог на уединение, той мислел единствено за отмъщение, лицемерие и тайни страсти. Прибавяла се и майка му с присъщата ѝ женска необузданост: Тиберий трябвало да служи на жена си и отгоре на това на двама младежи²², които известно време щели да притискат държавата, а някога щели да я разкъсат.

[5.] Докато се говорили такива и подобни приказки, здравето на Август се влошавало и някои подозирали злодеяние на съпругата му. Тъй като се бе разнесъл слух, че няколко месеца по-рано Август, като избрал да съобщи на отбрани хора и с единствен спътник Фабий Максим, се отправил към остров Планазия, за да види Агрипа; много сълзи се пролели там и от едната и от другата страна, дали се признаци на обич и от това се появила надежда, че младежът ще се върне в дома на дядо си; Максим разкрил това на съпругата си Марция, а тя на Ливия. Август разбрал; и не много след като Максим умрял – нямало съмнение, че се е самоубил - на погребението му се чули оплакванията на Марция и самообвиненията ѝ, че тя била причина за смъртта на съпруга си. Както и да са стояли тези неща, едва щом Тиберий пристигнал в Илирик, бил повикан спешно с писмо от майка си; и не е достатъчно ясно дали Тиберий е заварил Август още жив при град Нола или умрял. И понеже Ливия била обградила дома и улиците със зорки пазачи и от време на време се разпространявали добри новини за здравето на принцепса, докато били взети необходимите за момента мерки и едновременно се разнесла мълвата, че Август е мъртъв и че Нерон е поел властта.

[6.] Първото злодеяние на новия принципат било убийството на Агрипа Постум, когото, макар и в неведение и невъоръжен, якият центурион убил с мъка. Тиберий не докладвал нищо пред сената: преструвал се, че заповедта на баща му предписвала на поставения за охрана трибун незабавно да убие Агрипа, когато самият Август умре. Без съмнение Август се оплаквал много пъти и бурно от нравите на младежа. Той бе издействал изгнанието на Агрипа да бъде санкционирано с решение на

²⁰ Тиберий попада в императорския дом девет години след смъртта на баща си (Светоний, „Дванадесетте Цезари“, „Тиберий“, 6); консул става за пръв път в 29 г., за втори път 13 г., трети път – 7 г. До своето изгнание на о. Родос два пъти чества триумф през 7 и през 9 г.

²¹ Тиберий живял на о. Родос от 6 до 2 г. пр. н.е. Официално не бил изпратен в изгнание, но фактически пребиваването му на острова представлявало самоизгнание. На молбата му да му се разреши завръщане в Рим Август давал отрицателен отговор. За пребиваването на Тиберий на Родос: Светоний, „Тиберий“ 11 – 13.

²² Т.е. на сина си Друз и племенника си и приеман син Германик.

сената: впрочем Август спрямо никой от фамилията си никога не е бил ожесточен чак до убийство, нито пък е за вярване да убие внука си заради сигурността на доведеника си. По-вероятно е Тиберий и Ливия да са побързали с убийството на внушаващия им подозрение омразен младеж, той – от страх, тя – поради характерната за мащехите омраза. Когато в сената центурионът съобразно с военния устав докладвал, че дадената заповед е изпълнена, Тиберий отговорил, че самият той не е давал заповед и че трябва да се даде отчет за стореното пред сената. След като Салустий Крисп, съучастник в тайните, разбрал това (той бил изпратил бележката до трибуна), боейки се да не бъде подведен под отговорност, понеже било еднакво опасно да се говорят и измислени и верни неща, той посъветвал Ливия да не разгласява тайните на дома, решенията на приятелите, заповедите към войниците и Тиберий да не отслабва силата на принципата като уведомява сената за всичко: такава е същността на властта – сметката излиза, само ако се дава пред един човек.

[7.] А в Рим консули, сенатори, конници се втурвали да проявяват раболепие. Колкото по-знатен бил всеки един, толкова повече бил лицемерен и понеже бързали с престорено изражение да не изглеждат нито радостни от смъртта на принцепса, нито особено опечалени от възкачването на Тиберий, смесвали сълзи с радост, оплакване с ласкателство. Консулите Секст Помпей и Секст Апулей първи положили клетва за вярност пред Тиберий Цезар, а пред тях – Сей Страбон и Гай Тураний, първият – началник на преторианските кохорти²³, другият – на доставките; после сенатът, войниците, народът. Тиберий започвал всички дела чрез консулите, сякаш я имало още старата република и се колебаел да управлява: и дори едиктът, с който свиквал сенаторите в курията (на заседание) бил обнародван на основание на трибунската му власт, която получил при Август. Думите на едикта били кратки и с прескромен тон: той ще се посъветва относно почестите за баща си, няма да се отделия от тялото му и единствено това ще си присвои от обществените задължения. Но след като Август умрял, той бе дал парола на преторианските кохорти като император; стражи, оръжия, други неща характерни за властта, придружавали го войници на форума, войници в курията. Изпратил писмо до войската, сякаш вече е приел титула принцепс, в нищо не се бавел освен когато говорел в сената. Основната причина бил страхът да не би Германик да предпочете да завземе властта, отколкото да я чака; в ръцете му били толкова много легиони, огромен брой помощни съюзнически войски, удивителната любов на народа. Тиберий се съобразявал и с общественото мнение, за да изглежда, че е призван и избран по-скоро от държавата,

²³ Първоначално отряд от най-добрите войници за охрана на пълководеца. Август сформирал 9 кохорти от по 1000 души всяка. Три от тях представлявали императорска гвардия и били разположени в Рим. В следващите години броят на преторианските кохорти се увеличил и те играели важна роля в политическия живот на Рим.

отколкото че се е промъкнал чрез домогванията на императорската съпруга и чрез осиновяването от старик. След това станало известно, че колебанието му било престорено, за да вникне в мислите и намеренията на знатните: понеже скривал в себе си думите и изразенията на лицата им, като ги тълкувал превратно и ги извърщал в престъпление.

[8.] В първия ден на сенатското заседание не допуснали да се обсъжда нищо освен последната воля на Август, чието завещание било донесено от весталките²⁴. То определяло Тиберий и Ливия за наследници, Ливия се приемала в семейството на Юлиите с името Августа²⁵; на второ място били внуците и правнуците, на трето място били вписани първенците граждани²⁶, повечето ненавистни нему, но от тщеславие и слава у бъдещите поколения. Завещаното не било извън гражданската мярка освен дето подарявал на народа и на плебса по 43 500 000 сестерции²⁷, на войниците от преторианските кохорти на всеки по 1000 сестерции, [на градската стража²⁸ по 500 сестерции], на легионерите и кохортите от римски граждани²⁹ на всеки по 300 сестерции. След това се обсъждали почестите; от тях най-забележителни изглеждали предложението на Азиний гал погребението да премине през триумфална арка и на Луций Арунций³⁰ пред тленните останки да бъдат носени имената на обнародваните закони, имената на победените от него народи. Валерий Месала добавил да се подновява ежегодно клетва в името на Тиберий и запитан от Тиберий дали по негова заръка е изказал това мнение, отговорил, че го е казал по собствено мнение и че за нещата, които се отнасят до държавата ще се ръководи единствено от своето мнение, дори с риск от обида: само такъв вид раболепничество беше останало. Сенаторите настоявали тялото да бъде носено на раменете им до кладата. Тиберий

²⁴ Жрици на богиня Веста, шест на брой на възраст между 6 и 10 години. Те били обвързани с обет за безбрачие за 30 години, след което се връщали към частния живот и могли да сключват брак.

²⁵ Ливия принадлежала към рода на Ливиевците (неин баща е Ливий Друз), тя била приета в Юлиевия род, към който принадлежал и Юлий Цезар Август, и затова получила неговото име. Това станало чрез завещанието на Август, съставяно в продължение на една година и четири месеца.

²⁶ Ако Ливия и Тиберий умрели, властта минавала в ръцете на внуците и правнуците на Август, а в случай, че и те умрат, тогава правото на власт отивало в ръцете на първенците на държавата.

²⁷ Сестерция – римска сребърна монета, равна на четири аса.

²⁸ По времето на Август били сформирани три кохорти градски стражи, предназначени да изпълняват полицейска служба в Рим.

²⁹ Кохорти от римски граждани – отделни войскове подразделения, които не били включвани в състава на легионите.

³⁰ Луций Арунций е виден участник в политическия живот на Рим, по времето на управлението на император Тиберий бил наместник в Испания.

Цезар отказал с високомерна скромност и чрез едикт предупредил народа да не смуцава погребението с прекомерни старания, както някога погребението на божествения Юлий³¹, така да не настояват Август да бъде изгорен на форума, а не на Марсово поле на определеното за целта място. В деня на погребението войниците били строени сякаш за охрана, и това предизвикало много насмешки у тези, които сами били видели и били чули от родителите си, че онзи ден на дотогавашното кърваво робуване и на неблагоприятно отвоюваната свобода, когато диктаторът Цезар бил убит за едни изглеждало най-лошото, а за други най-прекрасно деяние. Сега погребват стар принцепс, след като е управлявал дълго време и дори предвидил средства за наследниците си срещу държавата, та, несъмнено трябвало да бъде пазен с войници, за да бъде погребението му необезпокоявано.

[9.] След това имало много слухове за самия Август, повечето хора се чудели на празни работи, че на същата дата на която някога първо приел властта била последна от живота му, че това е станало в Нола – в дома и спалнята, в която баща му Октавий бе приключил живата си. И се говорело за броя на консулствата му, по който брой се бил изравнил с Валерий Корв и Гай Марий³² взети заедно, за трибунската му власт – непрекъснатата в продължение на 37 години, титлата император³³ получавал 21 пъти, а също и други почетни длъжности, подновявани или създавани нови. Но сред здравомислещите хора животът му се възвеличавал или порицавал по различни начини. Смятали, че заради любовта към баща му и заради сложното положение в държавата, в която тогава нямало никакво място за закони, той бил подтикнат към гражданска война³⁴, която нито можела да се подготви, нито да се води с почтени средства. Смятали, че Август е отстъпил много пред Антоний, за да отмъсти на убийците на баща си, че е отстъпвал много и пред Лепид. След като Лепид изгубил влиянието си, а Антоний се самоунищожил заради страстите си, нямало друг лек за раздиращата се родина, освен да бъде управлявана от един. Все пак държавата била учредена не като царска власт, нито като диктатура, а под названието принцепс; че империята е обградена от Океана и от най-далечни реки; легиони, провинции, флоти - всички свързани помежду си ; правосъдие сред гражданите, умереност сред съюзниците; самият Рим - с великолепна украса; само малко неща били извършени със сила, и то за да се обезпечи мирът за останалите.

³¹ Август поема властта на 14 август 43 г. и умира на 14 август 14 г от н. е.

³² Август бил консул тринадесет пъти; Валерий Корв – шест, Гай Марий – седем.

³³ Титул, присъждан на военачалника от войските му.

³⁴ Т.е. войната срещу републиканците начело с Брут и Касий след убийството на Цезар.

[10.] Говорели се и противоположните неща: че любовта към баща му и обстоятелствата в държавата са взети за предлог: впрочем от желание за господстване ветераните са събрани чрез подкупи, от младеж като частно лице е събрал войска, легионите на консул Антоний³⁵ са подкупени, изразил престорено благоразположение към партията на помпеяните; след това, когато чрез решение на сената е завзел фасците и правото на претор, след като Хирций и Панса са убити – било от врагове, било че отрова е влята в раната на Панса или собствените войници на Хирций и причинителят на измами Цезар Август го бяха похитили, той бе завзел войските и на двамата; против волята на сената бе изтръгнал консулат и войската, която бе приел срещу Антоний – обърна я срещу държавата; извършил проскрипции на гражданите, разделяне на земята, което не се харесало дори и на тези, които го направили. Наистина гибелта на Касиевци и Брутовци се отдавала на ненавистта към баща му, макар че правото повелявало да се откажеш от личната омраза в името на общественото благо: но Помпей бе измамен с образа на мира, а Лепид с този на приятелството; след това Антоний, подмамен с мирни договори в Тарент и в Бриндизи и с брак със сестра му³⁶, заплатил със смъртта си коварното сродяване. Мир имало без съмнение след това, но кървав: поражението на Лолий и на Вар, убийствата в Рим на хора като Варон, Егнаций, Юл. Не се въздържали и от приказки за домашните дела: Октавиан отнел от Друз Нерон³⁷ жена му и издевателски се допитал до понтифиците дали може да се ожени за нея³⁸ по божески закони, макар че е бременна и още не е родила; говорели и за разточителствата на Квинт Тедий³⁹ и на Ведий Полион; най-накрая Ливия била сурова майка за държавата, сурова мащеха в дома на Цезарите. За почести на боговете не останало нищо, когато Август пожелал в храмовете да бъде почитани от флами и жреци негови изображения като божество. Дори не приел Тиберий за наследник от бащина привързаност или от грижа към държавата, а понеже бил прозрял дълбоко надменността и жестокостта му, та искал слава за себе си чрез сравнение с Тиберий не в негова полза. И наистина няколко години по-рано Август, като искал отново трибунска власт⁴⁰ от сенаторите за Тиберий, макар и с похвално слово бил подхвърлил някакви неща за външния му вид, за начина му на живот и привичките му, в които го укорил макар и с привидно извинение. Впрочем, след като Август бе погребан по обичая, му бяха учредени храм и култ.

³⁵ Т.е. легионите (IV и XIV) на Марк Антоний.

³⁶ Съгласението в Брундизий било сключено през 40 г., а това в Тарент 37 г. Антоний се оженил за сестрата на Октавиан Октавия.

³⁷ Друз Нерон Стари

³⁸ Действието се развива през 38 г. Тогава Ливия била на 19 години.

³⁹ На това място има разминавания в ръкописите.

⁴⁰ През 9 г.

[11.] След това молбите се обърнали към Тиберий. А той разсъждавал многословно за величието на империята, за своята скромност. Само духовната сила на божествения Август била способна да се справи с толкова голямо бреме: че той, когато бил извикан от Август да сподели част от грижите, чрез собствен си опит научил колко мъчно, колко подвластно на съдбата е бремето на едноличната власт. Затова нека всички неща в държавата, която се опира на толкова много знатни мъже, да не се възлагат отнасят само към един човек. Повече хора с общи усилия ще изпълнят по-лесно задълженията в държавата. Тази реч имала повече блясък, отколкото правдивост; и дори за нещата, в които нямало нищо за криене, Тиберий по природа или по навик винаги се изразявал несигурно и неясно: а тогава, понеже много се стараел да прикрие чувствата си, думите му се заплитали в още по-голяма неяснота и двусмисленост. А сенаторите, чиито единствен страх бил да не би да изглежда, че те разбират, изливали в плач, сълзи и молби; протягали ръце към боговете, към образа на Август, към коленете на самия Тиберий. Тогава той заповядал да бъде показана и прочетена на глас една паметна бележка на Август. Тя съдържала данни за държавния бюджет, какъв е броят на гражданите и съюзниците на военна служба, колко голяма е флотата, царствата, провинциите, преките и косвени данъци, необходимите разходи за издръжка на армията. Всички тези неща Август бил написал собственоръчно и добавил съвет за запазване на същите граници на държавата – не е ясно дали поради страх, или поради завист.

[12.] Междувременно, докато сенатът се кланял на Тиберий с най-унизителни молби, той най-случайно казал, че не е способен да властва над цялата държава, но ще вземе под свое покровителство която и част да му дадат. Тогава Азиний Гал казал: “Цезаре, питам те коя част от държавата би искал да ти се даде.” Тиберий, стреснат от неочаквания въпрос, замълчал замалко: след това, като си събрал ума, отговорил, че никак не подобава поради неговата скромност да избере или да избегне нещо, от което изобщо би предпочел да се откаже. Гал (понеже по лицето на Тиберий се досетил че го е обидил) отново казал, че бил попитал, не за да разделя Тиберий това, което не може да се дели, а да потвърди с признанието си, че тялото на държавата е едно и че трябва да бъде управлявано от волята на един човек. Добавил похвала за Август и напомнил на самия Тиберий за собствените му победи и за делата, които е постигнал изключително в продължение на толкова много години в мирно време. Но и с това не смекчил гнева му, понеже му бил омразен още отпреди, като се оженил за Випсания, дъщерята на Марк Агрипа, която някога била жена на Тиберий, и понеже смятал, че Азиний Гал се перчи повече, отколкото подобавало на гражданско поведение и че бил наследил надменността на баща си Азиний Полион.

[13.] После Луций Арунций, като не се различавал много от речта на Гал, също така обидил Тиберий, макар че Тиберий нямал никаква предишна омраза към Арунций: но го подозирал като богат, устат, надарен с изключителни качества и със съответната обществена слава човек. Тъй като Август, когато обсъждал в последните си разговори кои точно хора биха отказали да заемат мястото на принцепса, макар и достатъчно способни; кои, макар и да са недостойни, биха го пожелали, и (трето) кои и могат, и биха го пожелали, бил казал, че Маний Лепид е способен, но би отказал, че Гал Азиний желае, но е недостоеен, че Луций Арунций е изключително достоен и, ако му се отдаде възможност, би се осмелил.

За първите имена авторите са единодушни, някои споменават Гней Пизон вместо Арунций.

По-нататък всички, освен Лепид, били обвинени в различни престъпления по нареждане на Тиберий.

И Квинт Хатерий и Мамерк Скавър засегнали подозрителната душа на принцепса, Хатерий, когато казал: “До кога ще търпиш, Цезаре, да липсва глава за държавата”? А Скавър, понеже бе казал, че има надежда молбите на сената да не останат напразни, понеже Тиберий по силата на трибунската си власт не е отменил постановлението на консулите⁴¹. Тиберий веднага се нахвърлил върху Хатерий; Скавър подминал с мълчание, той изпитвал към него непримирима омраза. Накрая, уморен и от виковете на всички, и от исканията на всеки един сенатор, постепенно се огънал – не да признае, че властта ще бъде поета от него, а за да спре да отказва и да бъде молен. Известно е, че Хатерий, след като отишъл в двореца, за да го моли за себе си и се търколил към коленете на разхождащия се Тиберий, замалко да бъде убит от войниците, понеже Тиберий паднал било случайно било възпрепятстван от ръцете му. И все пак той не се смекчил дори от риска да затрие такъв известен мъж, докато Хатерий не измолил Ливия Августа и само с най-усърдните ѝ молби бил защитен.

[14.] Голямо било угодничеството на сената и към Августата. Едни предлагали да бъде наричана родителка, други - майка на отечеството, повечето предлагали към името на Тиберий да се прибави “син на Юлия”. Самият Тиберий, като твърдял, че почестите спрямо жените трябва да бъдат умерени и че той ще си служи с тази умереност в тези почести, които са му определени, а впрочем неспокоен поради завист и като приемал майчиното величие като намаляване на собственото си такова, дори не позволил дори да ѝ се назначи ликтор и забранил да се издигне

⁴¹ Става дума за постановлението на консулите, с което Тиберий се препоръчвал на сената да го приеме за принцепс. Тъй като Тиберий е народен трибун, то той е могъл ако иска да наложи вето върху този документ.

“Олтар на Осиновяването” и други подобни. Но поискал пожизнена консулска власт за Цезар Германик и изпратил легати, които да му съобщят и същевременно да му изкажат съболезнования за смъртта на Август. За Друз не се изисквало същото по тази причина, понеже като избран консул Друз бил в града. Тиберий обявил имената на дванадесет кандидати за претура; броят им бил определен от Август; и макар че сенатът го молел за увеличение на броя им, Тиберий се заклел, че няма да го надхвърля.

[15.] Тогава за първи път народните събрания били преместени от Марсово поле в сената: понеже до този ден, макар че най-важните неща ставали по волята на принцепса, все пак някои се осъществявали и по решение на трибите. И народът не се оплаквал от отнетото му право на глас освен с празни приказки и сенатът охотно приел идеята, понеже бил освободен от необходимостта да купува гласове и унижителни молби, като Тиберий обещал да препоръча само четирима кандидати които трябвало да бъдат избрани без отвод и без изборна кампания. Междувременно народните трибуни поискали разрешение да организират игри на собствени разноски, които да бъдат наречени Августалии по името на Август, и да бъдат вписани в календара на празниците⁴². Но за това били отпуснати пари от държавната хазна и на народните трибуни било предписано да присъстват с триумфални дрехи в цирка; но не им било разрешено да пристигнат в цирка с колесници⁴³. Скоро тези ежегодни празници били поверени на претора, който завеждал съдопроизводството между римски граждани и чужденци.

[16.] Такова било състоянието на делата в града, когато изведнъж бунт обхванал панонските легиони не заради някакви необичайни причини -освен дето смяната на принцепса откривала основания за безредици и надежда за облаги от бъдеща гражданска война. В летния лагер били настанени едновременно три легиона⁴⁴, начело на които бил Юний Блез. След като се разчуло за смъртта на Август и за възкачването на Тиберий, той поради официалния траур или от радост освободил войниците от редовните им воински задължения. От този момент войниците започнали да буйстват, да не се подчиняват, да дават ухо на приказките на най-долни хора, най-накрая да желаят разточителност и безделие, да презират военната дисциплина и работата. В лагера имало някой си Перцений, някога водач на театрални трупи, сега прост войник, с дързък език и подстрекател на сборища като опитен в театралното изкуство. Той

⁴² Т.е. узаконени веднъж завинаги.

⁴³ Разрешавало се само на преторите и то когато официално им се възлагало организирането на зрелища.

⁴⁴ Осми Августов, Девети Испански и Петнадесети Аполонов.

подбуждал простодушните войници които се питали каква ли ще да е военната служба след Август и в среднощни разговори или привечер, след като разумните се разотивали, Перцений събирал около себе си най-лошите войници.

[17.] Накрая, след като вече се явили и други помощници в бунта, Перцений започнал да задава въпроси, сякаш държал реч пред войнишко събрание, защо се подчинявали като роби на малцина центуриони и на още по-малко трибуни. Кога друг път щели да се осмелят да поискат облекчение, освен ако сега не се обърнат с молби или с оръжие към новия и още не стъпил на краката си принцепс? Достатъчно пропуски били допуснати в продължение на толкова много години поради немарливост, дето те издържали по тридесет, четиридесет години военна служба, макар вече стари, а повечето с осакатени от рани тела. Дори и за уволнените нямало край на военната служба, а изтърпявали същите мъки при запаса, макар че били записани под друго име. И ако някой все пак останел жив след толкова много мъки, го влачели накрай света, където под името “поземлен участък” получавал мочурливи блата или безплодни баири. Та и самата военна служба била тежка, недоходоносна: тялото и душата на войника се оценявали по десет аса на ден: с тях се купували дрехи, оръжия, палатки, с тях се откупвала жестокостта на центурионите и освобождаването от наряд. Но, бога ми, бичуването и раните, тежката зима, изтощителното лято, жестоката война или безплодният мир били безкрайни. И няма друго облекчение освен ако военната служба не се носи при определени условия – на войник да се плаща за всеки един по един денарий, военната служба да свършва след шестнадесетата година, войниците да не бъдат задържани след това като запасници, в самия лагер да се изплаща парична награда. Нима преторианските кохорти, които получавали по два денария и след седемнадесетата година се връщали в домовете си, се излагали на по-големи опасности? Той не подценява градската стража: но все пак войниците служат сред диви племена и виждат врага от прага на палатките си.

[18.] В отговор гълпата се разшумяла, отвсякъде различни възгласи – едни показвали следите от бичуване, други посивелите си коси, повечето протритите дрехи и голите тела. Най-накрая в беса си стигнали дотам, че настоявали трите легиона да се обединят в един. Когато се отказали поради съперничество, понеже всеки искал тази чест за своя легион, се обърнали към друга идея – трите орела и знамената на кохортите⁴⁵ да се съберат на едно място; междувременно събрали чимове, издигнали трибунал, за да се види по-ясно местоположението им. Докато те бързали

⁴⁵ Всеки легион има орел. В един легион има 10 кохорти, всяка с по 3 значки; кохортата се разделяла на 3 манипули, а всяка манипула имала по 2 центурии.

да направят това, дошъл Блез и започнал да хули и да дърпа всеки един войник като викал: “По-добре с моето убийство изцапайте ръцете си: по-малко е безчестието да убиете легат, отколкото да измените на императора. Или аз жив ще задържа верността на легионите си, или със смъртта си ще ускоря разкаянието ви”.

[19.] Въпреки това войниците продължавали да трупат чимове и височината им вече стигала чак до гърдите им, когато най-накрая, победени от настойчивостта на Блез, изоставили начинанието си. Блез много красноречиво говорел, че исканията на войниците не трябва да достигнат до Тиберий Цезар с бунт и размирици; че едно време войниците не са предявявали толкова необичайни искания към пълководците си, нито те самите – към божествения Август; и моментът не бил подходящ да натоварват с грижи принцепса, който тъкмо встъпил в длъжност. Ако все пак настоявали в мирно време да получат такива неща, които дори победителите в гражданските войни не са искали, защо замислят насилие срещу обичайното подчинение, срещу установената военна дисциплина? Нека да се определят упълномощени лица и в негово присъствие да им дадат исканията си. Те одобрили шумно с това пратеничество да бъде натоварен синът на Блез, трибун, и да иска уволнение за войниците след шестнадесет години служба: останалите неща щели ще му възложат, когато постигнат успех с първите. След като младежът заминал, настъпило известно спокойствие: но войниците се държали надменно, понеже самото изпращане на сина на легата като молител за общото дело достатъчно ясно показвал, че чрез явна принуда са постигнали това, което не са могли чрез смирени молби.

[20.] Междувременно манипулите, които били изпратени в Навпорт⁴⁶ преди началото на бунта да строят пътища, мостове и други подобни, след като разбрали за размириците в лагера, тръгнали да се връщат като разграбили най-близките села и самия Навпорт, който имал статут на муниципий⁴⁷. С подигравки и обиди подгонили центурионите, които се опитвали да ги спрат, а най-накрая ги нападнали и с пръчки, като проявили изключителен гняв към префекта на лагера Ауфидиен Руф. Свалили го от носилката, натоварили го с войнишки багаж и го подкарали пред себе си в първия боен ред, като издевателски го питали дали понася с охота толкова голям товар и толкова дълъг поход. Руф дълго време бил редови войник, после центурион, след това префект на лагера⁴⁸, и се опитвал да върне

⁴⁶ Навпорт близо до днешна Любляна, Словения.

⁴⁷ Провинциален град с право на самоуправление, чиито жители имали права на римски граждани. За такива градове Тацит говори още на две места: История, I 67 и IV 22.

⁴⁸ В задълженията на префекта на лагера влизали надзора на лагерните укрепления и поддръжката им в изправност, лагерния лазарет и други стопански и тилови задачи.

предишната сурова военна дисциплина, тъй като сам бил остарял във воински задължения и трудности и бил толкова по-безпощаден, понеже бил изтърпял това.

[21.] С пристигането им в лагера бунтът бил възобновен и като се скитали наоколо, войниците опустошавали околността. Блез заповядал няколко войници, натоварени с най-много плячка, да бъдат бичувани и хвърлени в затвора за да сплаши останалите; понеже тогава още центурионите и надеждните войници се подчинявали на легата. Арестуваните се дърпали срещу тези, които ги водели, хващали коленете на стоящите наоколо, викали ту всеки един по име, ту името на своята центурия, ту кохортата и легиона и крещели силно, че същото заплашва всички. Същевременно обсипват с хули легата, призовавали небето и боговете, предизвиквали единствено ненавист, състрадание, страх, гняв. От всички страни се стекли войници и като разбили затвора, ги освободили от окови и укрили при себе си даже дезертъори и осъдени за углавни престъпления.

[22.] Оттам бунтът се разгаря с по-голяма сила, увеличили се и водачите му. И някой си Вибулен, прост войник, като се изправил на раменете на стоящите наоколо пред трибунала на Блез, казал на разбунтувалите се и на очакващите какво е намислил: “Наистина вие върнахте светлината и диханието на тези невинни и нещастни люде: но кой ще върне живота на моя брат, кой ще ми върне брата? Той бе изпратен при вас от германската армия⁴⁹ тук за общото благо и Блез го предишната нощ чрез своите гладиаторите, които държи при себе си и въоръжава за вашата смърт⁵⁰. Отговори, Блез, къде си изхвърлил трупа: дори и враговете не лишават от погребение убитите. Когато успокоя болката си с целувки и сълзи, заповядай и мен да ме убият, стига само моите другари да погребат нас, убити без всякаква вина, а понеже сме се погрижили за благо на легиона”.

[23.] Той подсилвал думите си с плач и като удрял с ръце гърдите и лицето си. След това като разбутал тези, на чиито рамене се държал, се отърколил стремглаво в краката на всеки един войник, като предизвикал толкова голям объркване и ненавист към Блез, че едни войници тръгнали да търсят гладиаторите, които били на служба при Блез, други да оковат робите му, трети се пръснали да търсят трупа. И, ако бързо не се било разбрало, че няма никакъв труп и че робите отричали убийство, дори след като им приложили мъчения, и станало известно, че Вибулен няма никакъв брат, войниците за малко да убият легата. Все пак метежниците изгонили

⁴⁹ Т.е. от римските легиони, разквартирувани в Горна и Долна Германия, които също въстанали, виж глава 31 и следващите.

⁵⁰ Всъщност гладиаторите били доведени за да участват в гладиаторски игри.

трибуните и префекта на лагера, след като багажът на бягащите бил разграбен и центурионът Луцилий бил убит, на когото по войнишка шега бил турен прякор “Дай друга”, понеже, след като счупел пръчка в гърба на някой войник, с ясен глас отново искал втора и после трета. Останалите войници се изпокрили, само Юлий Клемент бил задържан, понеже поради бързия му ум го сметнали за подходящ да отнесе исканията на войниците. Самите Осми и Петнадесети легиони щели да вдигнат оръжие помежду си, понеже Осмият легион настоявал центурионът с прякор Сирпик да умре, а войниците от петнадесетият легион го защитавали, ако войниците от Деветия легион не се намесили с молби и със заплахи срещу тези, които упорствали.

[24.] Макар че Тиберий бил потаен и в най-голяма степен криел и най-лошите неща, тези слухове го притеснили и го подтикнали да изпрати в Панония сина си Друз с най-знатни граждани и с две преториански кохорти без никакви особени поръчения, а да действа на място според ситуацията. И кохортите свръх обичайното били подсилени с елитни войници. Заедно с него тръгнала и голяма част от преторианската конница и отбрана германска войска, която тогава охраняваше императорската особа; За колега на Друз му бил даден префектът на преторианската гвардия Елий Сеян, назначен от баща си Страбон, който имал голям авторитет пред Тиберий. Елий Сеян бил наставник на младежа, а за останалите бил символ на наказание и награди.

Когато Друз се приближил към лагера, легионите застанали пред него сякаш по задължение, а не весели, както обикновено ставало, и не блестели с почетните си знаци, а били отвратително мръсни и лицата им, макар да наподобявали скръб, били по-близо до упорство.

[25.] След като Друз минал през укреплението и вала, метежниците преградили входовете с караули, заповядали отряди войници да чакат на различни места в лагера: а останалите обградили трибунала с огромно множество. Друз стоял там, като искал тишина с ръка. Метежниците колчем поглеждали към множеството, потрепервали от заплашителните възгласи, а като обърнали очи към Друз, изпадали в трепетен страх. Най-накрая, след като шумовете стихнали, Друз на глас прочел писмото на баща си. В него пишело, че Тиберий е твърде загрижен за най-храбрите си легиони, тъй като с тях бил издържал толкова много походи⁵¹; веднага щом душата му се успокояла от скръбта, той щял да докладва пред сената за исканията им; междувременно изпращал сина си, за да им предостави без колебание нещата, които веднага могат да им се дадат; останалите неща

⁵¹ През 12 год, през 9 год. и отново от 6 до 9 год. срещу Панония и Далматия.

трябвало да се предоставят на сената, тъй като не е редно сенатът да бъде лишаван нито от правото на помилване, нито от това на наказване.

[26.] Събралите се отговорили, че исканията им ще изложи центурионът Климент. Той започнал да говори за уволнение след 16 години военна служба, за награди при приключване на службата, дневната заплата да бъде един денарий и да не да не бъдат задържани като ветерани. Когато при тези искания Друз се оправдал че това са решения от компетенцията на сената и на баща си, бил прекъснат от викове. Защо бил отишъл, като нямал пълномощия нито за увеличаване на войнишките заплати, нито за облекчаване на труда им, нито изобщо да направи нещо добро? Но за бога, на всички било позволено да ги бичуват и да ги убиват. Някога Тиберий, като се криел зад името на Август, обикновено заблуждавал исканията на легионите: Друз използвал същите трикове. Никога ли при тях нямало да отиде някой друг освен млади членове на фамилията? Напълно необичайно е това, дето императорът се отнася до сената само по въпроси, касаещи благого на войниците. Е тогава нека се допитват до същия този сенат колчем обявяват смъртни наказания или сражения: нима наградите зависят от волята на владетелите, а наказанията се налагат без свидетел?

[27.] Най-накрая метежниците започнали да се разотиват от трибунала и ако се натъквали на войник от преторианската кохорта или на човек от свитата на Друз, вдигали заплашително ръце за да предизвикат бунт и въоръжен сблъсък; Най-ненавистен им бил Гней Лентул, понеже мислели, че тъй като той превъзхождал останалите по възраст и военна слава, възпирал Друз от отстъпки и пръв укорил войнишките искания. Скоро след това метежниците обградили Лентул, който си тръгвал заедно с Друз. Тъй като предвиждал опасността, Лентул се насочил към зимния лагер. войниците го питали накъде отива – при императора или при сенаторите, та и там също да попречи на исканията на легионите; едновременно с това го нападнали и започнали да хвърлят по него камъни. И вече кървял от хвърлен камък и бил сигурен в смъртта си, когато бил спасен от притичалите се множество войници от свитата на Друз.

[28.] Случайността смекчила заплашителната и готова да избухне в престъпление нощ: понеже в ясното небе сияещата луна внезапно започнала угасва. Войниците, като не знаели причините за това, го приели като знак за предстоящите събития, уподобявайки изчезването на звездата със своя труд – ако сиянието и блясъкът на богинята се върнат, успешно ще бъде и начинанието, което те ще предприемат. И така, засвирили с медни инструменти, с тръби и с рогове; войниците се радвали, когато луната ставала по-блестяща, и скърбели, когато ставала по-тъмна; след като появилите се облаци препречили погледа им, те повярвали, че луната

е изчезнала в мрака. Както са податливи умовете, веднъж смутени от суеверие, войниците започнали да се оплакват, че мъките им ще са вечни, че боговете са им обърнали гръб. Друз Цезар сметнал, че трябва да се възползва от предоставения му се случай и да го обърне разумно в своя полза, заповядал да бъдат обградени палатките на метежниците; извикал центуриона Климент и други центуриони познати на войнишката тълпа с добри качества. Те се вмъкнали сред нощните стражи, постове, караули. Внушават надежда, всяват страх. “Докога ще обсаждаме сина на императора? Какъв ще е краят на метежа? На Перцений и Вибулен ли ще се заклеваме във вярност? Перцений и Вибулен по-щедро ли ще раздават заплати на войниците, поземлени участъци на отслужилите? Най-после те ще вземат властта над римския народ вместо Нероновци и Друзовци? Хайде по-добре както последни се провинихме, така първи да се разкаем. Бавно стават нещата, които се изискват за общото благо: частно благоразположение веднага го заработваш, веднага би могъл да го получиш”. След като с такива приказки смутили нагласата на войниците и те започнали да се подозират помежду си, откъснали новобранците от ветераните. Отделили легион от легиона. Тогава постепенно се върнала привичната им готовност към подчинение; метежниците свалят караулите от портите на лагера, върнали по местата им знаците, събрани на едно място в началото на бунта.

[29.] В началото на деня, като свикал събрание, Друз, макар неопитен в речите, с вродено благородство укорил предишните им действия, одобрил сегашните; казал, че той нямало да бъде победен от страх и заплахи: ако видел, че те са готови на послушание, ако чуел молби, щял да пише на баща си, така че той благосклонно да приеме молбите на легионите. По молба на войниците били изпратени отново при Тиберий Блез и Луций Апоний, римски конник от кохортата на Друз и Катоний Юст, центурион от първата манипула.

След това настъпило разногласие в обкръжението на Друз – едни смятали, че трябва да бъдат изчакани легатите и междувременно да успокоят войниците с ласкателства, а други – че трябва да се действа твърдо; тълпата не знае нищо умерено; Ако не се бои, тя самата плаши другите. а когато веднъж се уплашела, човек безнаказано може да я пренебрегва, докато суеверието още я измъчва. След като се отстранят подбудителите на метежа, военачалникът трябва да всее страх у войниците. Друз по природа бил склонен към суровост: като наредил да извикат Вибулен и Перцений, заповядал да бъдат убити. Повечето автори споменават, че труповете им били заровени в палатката на военачалника, други – че били изхвърлени отвъд вала за назидание.

[30.] После всички видни метежници били издирени и част от тях, които се лутали извън лагера, били посечени от центурионите или от войниците от преторианските кохорти: самите манипули предали някои в знак на вярност. Преждевременната зима увеличила грижите на войниците заради продължителния и дотолкова свиреп проливен дъжд, че те едва могли да излязат от палатките си и да се срещат помежду си, едва могли да опазят бойните си знаци, които били грабвани от вихъра и от водата. Продължавал и страхът от божествения гняв – не без причина небесните светила гаснат пред нечестивците, вилнеят бури: нямало никакво друго облекчение за злините, освен да изоставят осквернения и злополучен лагер и след като се очистят от престъплението, всеки да се върне в своя зимен лагер. Първо Осми, а след това и Петнадесети легиони заминали. Войниците от Девети легион викали, че трябва да изчакаят отговора на Тиберий, но скоро изоставени от останалите, изпреварили доброволно това, което им налагала съдбата. И Друз не изчакал връщането на пратениците, а се върнал в Рим, понеже настоящите работи достатъчно се били уталожили.

[31.] Почти в същия период и поради същите причини се разбунтували и германските легиони, колкото повече били, толкова по-жесток бил и метежът им. Войниците имали голяма надежда, че Цезар Германик не ще може да търпи властта на друг и ще бъде на страната на легионите, които щели да увлекат всички останали със силата си. Край брега на р. Рейн имало две войски: на тази, която наричали Горна, стоял начело легатът Гай Силий, а на другата - Долна, Авъл Цецина. Върховното командване принадлежало на Германик, тогава зает със събирането на данъците в Галиите. Войниците на Силий със смесени чувства наблюдавали метежа, започнат от другите. Войниците от Долната войска се разярили, като началото се зародило у Двадесет и първи и Петнадесети легион, които привлекли и Първи, и Двадесети: понеже и те се намирали в същия този летен лагер в земите на убиите и прекарвали времето си в почивка и леки военни задължения. И така, след като чуло за смъртта на Август и новото попълнение от неотдавна проведения в Рим набор войници, свикнало на необузданост, непонасящо трудности, започнали да размътват умовете на простите войници: било дошло време, в което ветераните да искат навременно уволнение, младите войници - увеличение на заплатата, всички – край на мъченията и отмъщение за жестокостта на центурионите. И не само един човек говорел за това, както Перцений сред панонските легиони, нито сред боязливите души на войниците, които се озъртали за назад за други, по-силни войски, а тук имало много усти и гласове на

бунта: римската държава се намира в техните ръце, държавата се разширява с техните победи, на тяхно име се назовават пълководци⁵².

[32.] И легатът не се противопоставил, тъй като лудостта на повечето войници отнела твърдостта му. Изведнъж метежниците обезумели, извадили мечовете си, нападнали центурионите: това бил най-стар повод за войнишка омраза и начало на беса им. Войниците бичуват проснатите на земята центуриони – на всеки по шестдесет удара, така че да изравнят броя с този на центурионите: после войниците изхвърлили пред вала или в реката осакатените и разпокъсани и отчасти бездиханни тела. След като Септимий избягал при трибунала и започнал да се търкаля в краката на Цецина, войниците упорито настоявали дотогава, докато той не бил предаден на смърт. Касий Херея, който после станал известен сред потомците с убийството на Гай Цезар Калигула, тогава младеж с буен дух, си проправил път с меч сред изпречилата му се и въоръжена тълпа. Нито трибунът, нито префектът имали вече власт над лагера: самите войници си разделили стражата, постовете и ако нещо друго на момента изисквали потребностите. За хора, способни дълбоко да вникват във войнишките намерения, знак за голям и неукротим бунт бил фактът, че войниците нито били разединени, нито били подстрекавани от малцина, а едновременно пламвали, едновременно мълчели с такова единоподушие и твърдост, че човек би помислил, че са ръководени от одного.

[33.] Междувременно, докато Германик събирал данъците в Галия, както казахме, му било съобщено, че Август е починал. Германик бил женен за внучката на Август Агрипина и имал от нея няколко деца, самият той бил син на Друз, брата на Тиберий, внук на Ливия Августа, но бил тревожен от прикритата омраза на чичо си и на баба си, причините за която били жестоки, понеже омразата била несправедлива. Тъй като Друз се ползвал с голямо уважение в спомените на римския народ и се вярвало, че ако той бил взел властта, щял да върне свободата; оттам били благоразположението и надеждата на хората спрямо Германик. И наистина, младежът притежавал гражданска добронамереност, възхитителна любезност и по начин на говорене и по външен вид се различавал от Тиберий, надменен и потаен. Към това се прибавяла и вражда между жените поради омраза на мащехата Ливия към Агрипина, а и самата Агрипина избухвала лесно, въпреки че от преданост и любов към съпруга си се опитвала да въздържа необуздания си характер.

⁵² Прозвището Германик получил първо Друз Стари, брат на Тиберий. Синът на Друз Стари и племенник на Тиберий наричали просто Германик.

[34.] Но колкото Германик бил по-близо бил до върховната власт, толкова по-разпалено работел в полза на Тиберий. Накарал секваните и съседните им племена белги да се закълнат във вярност на Тиберий. След това, като чул за бунта на легионите бързо се отправил към тях. Метежниците го посрещнали извън лагера с наведени в земята погледи сякаш се разкайвали. След като той минал вала, започнали да се чуват различни оплаквания. И някои войници, като хващали ръката му, сякаш за да я целунат, пъхали пръстите му в устите си, за да докосне устите им, лишени от зъби; други му показвали изкривените си от старостта стави. Германик заповядал на войниците, събрали се около него сякаш на събрание, понеже изглеждали като сборище, да се разотидат по манипулите си: така по-добре щели да чуят отговора му, заповядал да изнесат напред знамената, така че поне по това да се различавали кохортите: войниците бавно се подчинили. Тогава Германик започнал с прослава на Август, преминал към победите и триумфите на Тиберий, като възвеличил с изключителни похвали прекрасните деяния, които Тиберий бил извършил с тези легиони в Германиите. После възвеличавал единодушието на Италия, верността на Галиите; никъде нямало никакви размирици и бунтове. Тези му думи били чути в тишина или с умерен шепот.

[35.] Когато засегнал въпроса за бунта, започнал да ги пита къде е войнишката им скромност, къде е славата на някогашната дисциплина, къде са прогонили трибуните и центурионите. Всички войници оголили телата си, показвали с укор белезите от раните си, следите от бичуването; скоро със смесени гласове се оплаквали от подкупите за уволнение и откуп, от липсата на заплати, от изтощителния им труд и конкретно се оплакват - вала, насипите, събирането на фураж и дървен материал и ако по необходимост възникнели други неща или че им намирали работа в лагера, просто да не са без работа. Най-страховито се надигал викът на ветераните, които, понеже били заслужили заплата за по тридесет и повече години, молели да им се помогне понеже са изтощени, за да не намерят смъртта си сред тези мъки, а да има край на толкова изтощителната военна служба и почивката им да не е в бедност. Имало и такива, които поискали завещанията им от божествения Август пари, след като изказали най-добри пожелания за Германик; и ако той пожелал властта, те щели да му покажат, че са готови да му помогнат. А тогава той скочил стремглаво от трибунала, сякаш бил опетнен с престъпление. Войниците се противопоставили с оръжие на отдръпващия се Германик, като го заплашили, за да не отстъпи; а той извикал, че по скоро би умрял, отколкото да наруши клетвата си за вярност, извадил меч от ножницата си и щял да се промуши в гърдите, ако стоящите наблизо не били задържали със сила ръката му. Все пак една отдалечена и скупчена част войници, а и някои отделно дошли войници, колкото и да е невероятно за

казване, го насърчавали да се самоубие; и войник на име Калузидий, като извадил меч си, му го предложил, като добавил, че неговият е по-остър. Това се сторило жестоко и неприятно дори на разбеснелите се войници и в един момент приближените на Цезар Германик го завлекли в палатката му.

[36.] Там се провело обсъждане как да се справят с бунта; защото станало известно, че се подготвят легати, които да привлекат към тази кауза Горната войска; че било решено градът на убиите⁵³ да бъде разрушен и че отрупаните с плячка отряди ще се насочват да разграбят и галските провинции. Врагът, понеже знаел за римския бунт увеличавал страха им и, ако изоставели брега на Рейн, той щял да бъде нападнат от враговете: а да се въоръжават помощни войски и съюзници срещу отстъпващите легиони, щяло да означава гражданска война. Строгостта била гибелна, снизходителността била позорна: да се отстъпи на войниците във всичко или в нищо щяло да бъде еднакво опасно за държавата. И така, след като обмислили помежду си възможностите, решили да се напише писмо от името на принцепса: дава се уволнение на изслужилите 20 години войници, уволняват се тези, които са изслужили 16 години и се задържат запас, освободени от всякакви задължения освен за прогонване на врага; завещаните им от Август пари, и тези, които те настоявали, ще им се изплати и то в двоен размер.

[37.] Войниците разбрали, че тези неща са измислени набързо и веднага настойчиво ги изискали. Уволненията им били дадени от трибуните, раздаването на заплатите се отложило до завръщането им в зимните лагери на всеки един легион. Войниците от пети и двадесет и първи легиони не отстъпили, докато в самия летен лагер не им били изплатени парите, набавени от пътните разходи на самия Германик и на свитата му. Легатът Цецина върнал в града на убиите Първи и Двадесети легион в позорна бойна колона, понеже между знамената и бойните знаци войниците влачели касите с пари, които отмъкнали от пълководеца.

Германик се отправил към Горната войска и принудил незабавно да се закълнат във вярност към Тиберий войниците от Втори, Тринадесети и Шестнадесети легион. Тези от Четиринадесети легион малко се поколебали: дадени им били пари и уволнение, макар и те да не ги изисквали настоятелно.

[38.] А в земите на хауките⁵⁴ започнали бунт запасняците, които охранявали размирните легиони, но незабавното наказание на двама войници ги задържало. Това било заповядано от префекта на лагера Манлий Ений повече заради добрия пример, отколкото поради правно

⁵³ Днешния град Кьолн.

⁵⁴ Земите на днешна източна Фризия между реките Емс и Везер.

основание. След това, когато бунтът се разраснал, избягалият Манлий Ений бил открит, след като скривалището му вече не било сигурно, и смелостта била негова защита: казал, че те оскърбявали не префекта си, а главнокомандващия Германик и император Тиберий. Същевременно, след като изплашил тези, които го били обградили, грабнал знамето и тръгнал към брега и викал, че ако някой напусне бойния строй, щял да бъде смятан за дезертър, и ги върнал в зимния лагер - раздразнени но не дръзнали нищо войници.

[39.] Междувременно легати, изпратени от сената, отишли при върналия се в града на убиите Германик. Там зимували два легиона: Първи и Двадесет и първи, и ветерани, неотдавна свикани запас. Страх обхванал изплашените и обезумели войници поради осъзнаването на делата им, че по заповед на сената са дошли пратеници, които да обявят за невалидни нещата, които те постигнали чрез бунта. Както е обичайно за тълпата да намира виновник, макар и с фалшиви обвинения, войниците обвинили Мунаций Планк, бивш консул, водач на легатите, че той е виновник за сенатското решение; и посред нощ войниците започнали настойчиво да изискват знамето, което се намирало в дома на Германик⁵⁵ и след като се стекли пред вратата на къщата му, те я разбили и принудили насила извлечения от спалнята му Германик да им предаде знамето под заплаха от смъртна опасност. След това, като се скитали по улиците, попаднали на легати, които, след като са чули за суматохата, се отправили към дома на Германик. Войниците им отправили обиди, подготвяли убийство - най-вече за Планк, достойнството на когото му попречило да избяга и нямало никакво друго спасение за намиращия се в опасност легат освен лагера на Първи легион. Там, като хванал знамето и бойните знаци, се опитал да се защити със светините и, ако знаменосецът Калпурний не го бил защитил от смъртта, щяло да се случи нещо, което е рядкост дори и за врагове – пратеник на римския народ да опетни с кръвта си олтара на боговете сред римски лагер. Най-после с настъпването на деня, след като военачалникът и войниците се разпознали и случилото се било осъзнато, Германик влязъл в лагера и заповядал да доведат при него Планк и го приел на трибунала. Тогава, като упрекнал съдбовната им лудост и че тя е породена не от гнева на войниците, а от боговете, им разкрил защо били дошли пратениците; красноречиво оплакал накърненото право на неприкосновеност на легатите и тежката и незаслужена съдба на самия Планк, същевременно и колко голям позор си бил навлякъл легионът. Войниците били по-скоро изплашени, отколкото стреснати от думите му и затова Германик отпратил пратениците с охрана от спомагателна конница.

⁵⁵ Той живеел в града, а легионите били разквартирувани в околностите му.

[40.] В този момент на страх всички приближени на Германик го упрекваха, че не се е отправил към Горната войска, където царяло подчинение и щял да намери помощ срещу бунтовниците: достатъчна и предостатъчна била грешката, че дал на войниците уволнение и пари и прекомерна снизходителност. Ако за него самия животът му не е ценен, защо държал малкия си син и бременната си съпруга сред разбеснели се и сред нарушители на всички човешки права? Нека поне тях да върнел на дядо им и на държавата. Дълго време Германик се опитвал да убеди упоритата си съпруга, макар че тя казвала че е внучка на божествения Август и няма да се покаже недостойна за своя произход. Най-накрая Германик, като прегърнал със сълзи на очи корема ѝ и сина им, я накарал да напусне лагера. Достойни за оплакване жени пристъпвали, съпругата на главнокомандващия - бегълка, ръце с малкия си син, заобиколена от плачещи съпруги на приближени на Германик, които си тръгвали заедно с нея. И не по-малко тъжни били тези, които оставали в лагера.

Ръководител на упражненията
доц. д-р Недялка Георгиева